

nem kíván foglalkozni. A homoki erdőgazdálkodás ilyen vonatkozásban is nagy figyelemmel kísérné az akácnevelés munkáját, hiszen munkahelyein — többek között — a szárazságtűrés — vagy pozitíve felvetve — a szárazabb viszonyok közötti erőteljes növekedés is elsőrendű kíváncsi.

Az értékek kedvező tulajdonságai tehát a következőkben foglalhatók össze:

1. Az értékek növekedési erélye kezdettől fogva nagyobb, mint az átlagtörzseké. Ez a tulajdonságuk vágáskorig megmarad.
2. Az értékek egyes típusai kiugró vastagodási, illetőleg magassági növekedési képességüknel tűnnek szembe.
3. Mindkét típus elsőrendűen alkalmas arra, hogy az állományok fatömegét növelje és minőségét javítsa.
4. Az értékeket elsősorban a gyengébb termőhelyeken kell figyelemmel kísérni, mert ezek kedvezőtlenebb tenyészeti viszonyai között erősebb szelekció váltotta ki a legellenállóbb és legjobb növekedési képességű egyedeiket.

Mindezekből a következők a gyakorlati tennivalók:

1. Fel kell keresni és ki kell jelölni a legjobb növekedési képességű értékeket és ezeket törzsfáknak kell minősíteni.

2. Ki kell szelektálni a legjobb törzseket részben vegetatív úton, olások és elkülönített beporzások biztosításával, részben különlegesen, egyedenként begyűjtött és elkülönítetten vetett, telepített és nevelt anyagból.

A részletesebb vizsgálatokat folytatjuk és kiszélesítjük. Bízunk abban, hogy mindezek eredményei megerősítik az első felismeréseket.

Válasz „A magyar erdőkből kitermelhető fatömeg” című vitaanyaghoz érkezett hozzászólásokra

Az Erdő októberi száma három hozzászólást tartalmaz a magyar erdőkből kitermelhető fatömeg kérdéséhez. Mind a háromból kicsendül az erdőt szerető és féltő szakember hangja. Olyan problémákat vetnek fel, amelyek eredetileg nem kaphattak helyet a tanulmányban egyrészt azért, mert a Magyar Tudományos Akadémia Erdészeti Bizottságának ezzel kapcsolatos vitaanyaga korlátozott terjedelmű volt, másrészt azért, mert a felhozott gondolatok a magyar erdőrendezés számára a jövőben megoldandó feladatokat jelentenek. Akad a hozzászólásokban olyan vélemény is, amely félreértésen alapul. Világos azonban, hogy mind a vitaanyag, mind a hozzászólásoknak közösen és félreérthetetlenül az a célja, hogy tisztázzódjék az egész problémakör. Mindannyian nemcsak nagy gazdasági, hanem legalább ilyen mértékű politikai jelentőséget tulajdonítunk a kialakulóban levő állásfoglalásnak.

Lámfalussy professzor említi, hogy az első világháborút követően Kaán Károly, a felszabadulás után az akkori MÁLLERD foglalkozott az erdők állapotával. Hozzászólásában kívánja, hogy Kaán-féle és a MÁLLERD által összegyűjtött adatokat hozzuk közös nevezőre az erdőrendezőség most közzétett adataival. A közös nevező sokkal közelebb van, mint azt az első pillanatban gondolnánk. Nézzük pl. az élőfakészletre vonatkozó számokat. Kaán 1923-ban (Erd. Lapok, 2—19. oldal) a valóságos fakészletet 77 438 000 m³-ben, a MÁLLERD pedig 1946-ban 61 968 154 m³-ben jelölte meg. Mai üzemterveink (I. az eredeti tanulmány 3. táblázatának 4. rovatát) 114 437 000 m³-re teszik az állami erdőgazdaságok élőfakészletét. Kis utánjárás után megállapítható, hogy Kaán adata 1 691 708 kat. hold, a MÁLLERD adata 1 404 166 kat. hold, a mi adataink pedig 1 046 094 hektár (azaz 1 818 000 kat. hold) erdőterületre vonatkoznak. Ezen kívül: Kaán és a MÁLLERD az akkor érvényben levő erdőrendezési utasítás szellemében csak a 7 cm-nél vastagabb fatömeget mutatta ki, mi pedig az összes (vastag + vékony) fatömeget vesszük számba. S végül: a MÁLLERD erdőleltára az 1—10 éves sarjerdők és az 1—20 éves szálerdők fatömegét figyelmen kívül hagyta. Ha látjuk a három adatgyűjtésben ezeket a módszerbeli különbségeket, a közös nevezőt számszerűen is helyesen megkapjuk.

A hozzászólásban az átlagos vágásérettségi korra a 3. és a 4. táblázatban megadott értékek különbsége alapján messzemenő következtetésekről olvasunk. Ezek félreértésből fakadnak. A vitaanyag is tartalmazza azt a megállapítást, hogy a „4. táblázat 4. rovatában az országosan átlagosnak tekinthető vágásérettségi korokat tüntettük fel.” Ezek a korok kerek 5-tel vagy 10-zel végződő számok, amelyeket az erőltettség elkerülése céljából használtunk. Nyilvánvaló, hogy nem lett volna annak sem akadálya — és az ellenőrző számítás lényegén sem módosított volna —, ha nem kerek vágásérettségi korokkal dolgozunk. Márpedig ezen a módon a 3. és a 4. táblázatban az átlagos vágásérettségi kor mindkét táblázatban akár tizedesig egyezhetett volna.

Itt már rá kell térnünk arra, hogy a múltban lehetett-e vagy „nem lehetett ilyen alacsony vágásforduló, hiszen szálerdőgazdaságban az előírt vágásforduló 80 és 120 év között mozgott”. Megnyugtató, hogy mai üzemterveinkben a szálerdőkre megállapított átlagos vágásérettségi korok (tölgy 100 év, csertölgy 85 év, bükk 110 év) a hozzászólásban megadott határok közé esnek. A múltra nézve azonban hasznos, ha két jellemzőt megnézünk. 1885-ben Magyarország 7 650 980 kat. hold erdőterületén az évi vágásterület 137 737 kat. hold volt (Bedő Albert: A magyar állam erdőségeinek gazdasági és kereskedelmi leírása, 1885. I. kötet, 267. oldal). A két szám hányadosa nem egészen 56 évet eredményez. Ez volt tehát az átlagos vágáskor, amit akár átlagos vágásfordulónak is nevezhetünk.

A két világháború közötti időben az átlagos évi véghasználati terület meghaladta a 20 ezer hektárt. Ez a szám, amelynek levezetése hely hiánya miatt itt nem részletezhető, mind a mai korosztályviszonyokkal, mind az egykorú statisztikai adatokkal bizonyítható. Az ország akkori erdőterülete mintegy 1 950 000 kat. hold (azaz kereken 1 125 000 hektár) lehetett. A hányados erre az időre szintén kereken 56 évet eredményez. Úgy gondolom, hogy a mai és a régi adatokat célszerű így is összehasonlítani.

Ugyanúgy kapcsolódunk most az élőfakészlet kérdéséhez, amelyről nemcsak Kaán, nemcsak a MÁLLERD, hanem mi is azt valljuk, hogy kb.

a kétharmada az elérhető és még célszerű élőfakészletnek. Sajnos, a hozzászólás nem vette figyelembe, hogy az erdőgazdasági üzemtervek az állami erdőgazdaságokhoz tartozó erdőkben a 15 300 hektár átlagos évi (szabályos) véghasználati területtel szemben csak 11 666 hektáros véghasználati előírást tartalmaznak. Ez azt is jelenti, hogy a korábban szabályosként említett 59, 49 éves átlagos (szabályos) vágásérettségi korrall szemben a valóban gyakorolt vágásforduló meghaladja a 78 évet. Tehát — ha nem is túlságosan nagy mértékben —, de tartalékolunk.

Ellenvetésül felhozható volna, hogy a tartalékolást területben gyakoroljuk, nem pedig fatömegben. Nézzük meg ezt is. A hozzászólás megemlíti, hogy az üzemtervek hozadékszabályozás szempontjából az átlagnövedék alapján állnak. Nem egészen így van. Valóban figyelembe vesszük az átlagnövedéket, de ugyanígy figyelembe vesszük a folyónövedéket, a vágásérettségi viszonyokat, a fafajokkal kapcsolatos erdőgazdaságpontikai állásfoglalást stb.-t. A hozadék megállapításának tehát nem alapja az átlagnövedék, hanem csak *egy* tényező a sok közül, amelyet viszonyításra felhasználunk. Egyébként, ha úgy volna, hogy csak az átlagnövedéket vesszük alapul, akkor is ügyelnünk kellene a következőre: minthogy az átlagnövedéket a valóban talált fatömegnek és a faállomány valóságos korának a hányadosaként kapjuk, az átlagnövedék a felvételt megelőző előhasználatokat eleve nem foglalhatja magában. Ezzel a legutóbbi megállapítással nem az a célom, hogy pálcát törjünk amellett, hogy az átlagnövedéknek csak a véghasználat-fatömeggel, avagy az összes fahasználattal kell egyeznie, mert ennek kijelentése hibás volna.

A hozzászólás ugyan nem javasolja, de felemlíti a Gerhardt-féle hozadékszámítási képletet. Ehhez a következőket kell hozzátennünk. Minthogy állományaink fiatalabbak a kelleténél, a folyónövedék magasabb az átlagnövedéknél. A képlet használata tehát nagyobb hozadékot eredményezne, mint ha csak az átlagnövedéket vennék figyelembe. Ezen kívül pl. a szabályos élőfakészlet kiszámításához *kizárólag* fatermési táblákat kellene segítségül vennünk s a kiegyenlítési időszak megállapítása teljesen szubjektív jellegű volna. Mindennél fogva a képlet felemlítése a hozzászóláson belül is ellentmondást okoz.

Szükséges rávilágítanunk a következőkben arra, miért szerepeltetjük az üres területeket külön és miért nem az első korosztályban. Ennek első oka az, hogy a korosztály faállományfogalom. Az üres területet azonban faállomány nem borítja. Másodszor, mivel a múltban az üres területeket az első korosztályban tüntették fel, ez módot adott arra, hogy a hozadékot magasabban állapítsák meg a reálisnál. Mi a visszaélés lehetőségét eleve elvágtuk a kifogásolt megoldással. Harmadszor: a 135 694 hektár üres területtel kapcsolatos erdősítési előírást a 3. táblázat tartalmazza. Évente 4455 hektár üres vágásterületet és 11 784 hektár parlag- (stb.) területet kell beerdősíteni, együttesen 16 239 ha-t az üres területek felszámolása érdekében. Ilyen módon 8—9 év alatt tervezzük a feladat végrehajtását. Negyedszer: a vitaanyag 5. táblázata a faállománnyal borított erdők korosztályviszonyait mutatja százalékosan, a 7. táblázat az élőfakészlet megoszlását adja százalékosan a korosztályokban. A két táblázat adatai nem volnának összevethetők, ha a hozzászólásban javasolt régi módszert használnánk.

Ismét külön kérdés, helyes-e a szálerdők és sarjerdők mai eloszlására építeni a szabályos korosztályviszonyokat. Hangsúlyoznunk kell, hogy a

kitermelhető fatömeg megállapításáról van szó. A sarjerdők megvannak, előbb-utóbb vágásra érettekké válnak, mégpedig általában a rájuk megadott átlagos vágásérettségi korban. A meglevő sarjerdők helyett a helyükben ma még nem létező szálerdőket ügyelembe venni a szabályos állapot kiszámításában túlzás volna. Itt kell utalnunk arra, hogy vitatható — mégpedig az esetek nagyobb részében —, helyes volt-e Kaán Károlynak az a célkitűzése, hogy a sarjerdőket a meglevő sarjerdők vágásfordulójának megemelésével célszerű átalakítani szálerdővé. A két világháború között ez a mód általánosságban nem vezetett célra, mert átalakítás ürügyén kimélték, tartalékolták a sarjerdőket s az értékes szálerdők estek áldozatul. Az erdőtulajdonosok tehát — az erdő rovására — össze tudták egyeztetni *pillanatnyi érdekeiket* az egyébként általánosságban helyesnek mondható erdőgazdaságpolitikai célkitűzéssel. Mivel ma sok még a sarjerdőnk, ez bizonyos mértékig enyhíti a hozzászólásban olvasható megállapítás súlyosságát a 41—100 éves erdők csökkent voltára nézve, mert nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy véghasználatra 40 évesnél fiatalabb faállományok is kerülnek.

Az elmondottak rávilágítanak arra, hogy szükséges volt olyan módszerrel találnunk, amely az országos helyzetet jól jellemzi. A szálerdők és a sarjerdők teljes különválasztása nem segített volna, csak zavarta volna az áttekintést. Mert pl. a tölgy-sarjerdő a 75 éves, a csertölgy-sarjerdő a 65 éves, az akác-sarjerdő a 25 éves átlagos vágásérettségi korával heterogén képet eredményez így is, úgy is.

Rá kell mutatnunk arra az ellentmondásra, amely a rontott erdőkkel kapcsolatban gyakori. A rontott erdők fokozott ütemű átalakítása egyben fokozott kitermelést is jelent. Üzemterveink ezt a problémát úgy oldják meg, hogy a rontott faállományokat alacsonyabb, gyakran jelentősen alacsonyabb vágásérettségi korról írják elő véghasználatra, mégpedig előzetes alátéplítés után.

Az üzemtervek végrehajtását egyre nagyobb figyelemmel kísérjük, sőt irányítjuk. A fahasználatok végrehajtása szempontjából felülvizsgált üzemtervek területe a júniusi 170 000 hektárról, amit a hozzászólás említ, októberig 420 000 hektárra emelkedett. Tehát a korábbi legfeljebb 13% helyett már 37%-nál tartunk. S az összesítés ma sem mutatja azokat a hibákat, amelyeket a hozzászóló feltételez.

Feltétlenül szükséges annak a megemlézése is, hogy a három vágásérettségi csoport fatömege a területegységen nem a hozzászólásban felhozott okok miatt kisebb, hanem egyszerűen azért, mert a 11—20 éven belül vágásérett faállományok átlagosan 10 évvel, a 21—30 éven belül vágásérett faállományok meg átlagosan 20 évvel fiatalabbak, mint az 1—10 éven belül vágásérett faállományok. Számításaink szerint a második és harmadik vágásérettségi csoport területegységre eső fatömege 10, ill. 20 év múlva eléri, sőt esetleg meghaladja a ma 1—10 éves vágásérettségi csoport egy hektárra eső fatömegét. A faállományviszonyok romlásától tehát nem kell tartanunk.

Lámfalussy professzor javaslatai figyelembevételével igyekszünk több elgondolást megvalósítani, pl. az üzemtervek végrehajtását az erdőrendezési felügyelők révén évente, a helyszínen ellenőrizni; a korábbi üzemterveket nem átvizsgálni, hanem újakkal kicserélni; a hozadékot lassan, fokozatosan — egyidejű tartalékolással — emelni; a felújítóvágások tervezését az üzemterv 10 éves szakára jobbra tenni stb.

Neuwirth János docens és *Keresztes György* főmérnök hozzászólásához kevés szó fűzhető. Az általuk jól ismert erdőgazdaságok konkrét viszonyainak ismeretében írták le mondanivalójukat.

Mindhárom hozzászólást hasznosnak, alaposnak és jószándékúnak kell ítélni az erdőrendezés múltja, jelene és jövője szempontjából. A vitát a MTA erdészeti bizottságának állásfoglalása után sem tekintjük és nem is tekinthetjük véglegesen lezártnak. Nem ismerünk részleteiben még sok olyan véleményt, amely szakembereinkben él és csak nyílt felvetés esetén válik tisztázhatóvá, hogy a véleményre megadható-e már most a megnyugtató válasz, vagy további munkát kíván a kérdés megoldása, avagy az erdőrendezésnek olyan hibájáról van szó, amelyet a jövőben ki kell küszöbölnünk

Sali Emil

Palotai Gyula szobrászművész mintázza Kaán Károly emlékszobrát